

## CIVIL TÁRSADALOM VÁLTOZÁS IDEJÉN — SZŰKÜLŐ, VÁLTOZÓ, TÁGULÓ TEREK ÉS EGY ÚJ SZABÁLYOZÁSI SZEMLÉLETMÓD SZÜKSÉGESSÉGE\*

Helmut K. Anheier–Markus Lang–Stefan Toepler

### ■ Bevezetés

■ Sok G20-országban komplexebbé és feszültebbé váltak a kormányzat és a szervezett civil szektor közötti kapcsolatok, ezért mindkét félnek az elköteleződés optimálisabb módjait kell megtalálnia. Bizonyos esetekben az állam és a civil társadalom kapcsolatai romlottak, emiatt néhány szakértő és aktivista a civil társadalom „terének szűküléséről” beszél. Mennyire széleskörű ez a jelenség? Vajon elszigetelt esetekről van szó, vagy egy általánosabb érvényű folyamat elemeiről? Miként lehetnek képesek az országok proaktív környezetet teremteni és fenntartani a civil társadalom számára?

A szerzők úgy vélik, hogy a jelenlegi patthelyzet jelentős részben az idejétmúlt és egyre alkalmatlanabb szabályozási keretek eredménye, melyek képtelenek alkalmazkodni a civil társadalmi szervezetek (CSO-k) diverzitásának és számának növekedéséhez.

Megoldásként a funkcionális szerepekre alapozott szabályozási keretrendszer differenciált modelljét javasolják. Kvantitatív elemzések és szakértői kutatások alapján a tanulmány emellett azzal kapcsolatban is javaslatot fogalmaz meg, hogy a kormányzatok és a civil társadalom miként találhatják meg a kapcsolódás lehetőségeit országos, illetve nemzetközi szinten.

## A kihívás

A civil társadalom számos különféle szervezet erősen változatos összessége. E szervezetek a kis helyi egyesületektől a nagy nemzetközi szervezetekig (mint például a Greenpeace), illetve a szociális szolgáltatóktól és segélyszervezetektől a dollár milliárdok felett diszponáló filantróp alapítványokig igen sokfélék. Az önszerveződő civilek és a hangot és befolyást kereső, megalapozott igények arénája ez. A kormányzat vagy az állam és a piac közötti térben helyezkedve, a civil szektor Ernest Gellner (1994: 5) szerint: „a nem-kormányzati intézmények azon halmaza, mely elég erős ahhoz, hogy ellensúlyt képezzen az állammal szemben, nem akadályozva azt a béke fenntartója és a főbb érdekek közötti döntnök szerepkörében. Ugyanakkor képes megakadályozni, hogy az állam uralja és atomizálja a társadalom egyéb színtereit”. John Keane (1998:6) szerint a civil társadalom „a jogilag védett nem-kormányzati intézmények együttese, melyek többnyire erőszakmentesek, önszerveződők, önreflexívek és folyamatos feszültségben vannak egymással, illetve az állami intézményekkel, melyek »keretezik«, akadályozzák és lehetővé teszik tevékenységeiket”. Összességében, a civil társadalmi szervezetek (CSO-k) a társadalom önszerveződésének és a sokféle magán- és közérdek békés – csak gyakran vitát kiváltó – képességének kifejeződései.

Az elmúlt évtizedekben, a fejlett piacgazdaságokban és a rendszerváltó országokban egyaránt, általánosan nőtt a nonprofit társaságok és más civil társadalmi szervezetek (egészségügyi, szociális, oktatási és kulturális szolgáltatók gazdasági) súlya. A legtöbb OECD-országban (ezek állítják elő a GDP 5–10 százalékát) jelentős figyelem irányul az állampolgári részvétel és a társadalmi elköteleződés terén is. Mindezekén túl, a CSO-kra a társadalmi problémákra választ adó szociális innováció fontos forrásaiként tekintenek. Ezek a folyamatok sok olyan országban zajlanak, melyek egyébként gazdasági szerkezetüket, politikai berendezkedésüket és kulturális, szociális szövetüket tekintve igen különbözőek. E folyamatokat tágabb perspektívák vezérlik, melyek adott módon pozícionálják a CSO-kat, és bizonyos szerepeket rendelnek hozzájuk:

- *Először*: a nonprofitok egyre inkább részét képezik az új közigazgatási szemléletmódoknak és annak, amit a kvázi-piacoktól és kompetitív ajánlattételi folyamatoktól erősen függő vegyes jóléti gazdaságnak nevezhetünk (Salamon–Toepler 2015). Példája az egészségügyi és szociális ellátás terén jelen lévő átfogó közszolgáltatási szerződések rendszere, a köz- és magántulajdon együttműködése, valamint a közösségi termelés újrafelfedezése (Verschuere et al. 2012; Brandsen et al. előkészületben). Ez a szakpolitikai megközelítés hatékonyabb szolgáltatónak tekinti a CSO-kat az állami intézményeknél, és megbízhatóbbnak a for-profit piaci vállalkozásoknál, melyek esetében az ellenőrzés és a profitkényszer magas költségeket generál.
- *Másodszor*: a CSO-kra a társadalmi kohézió építésének, fenntartásának és újjáépítésének, valamint az állampolgárok társadalmi tőkéje és a gazdasági fejlődés

közötti kapcsolatok elmélyítésének központi elemeként tekintenek. E szemléltre példa a közösségi érzés erősítése, valamint az állampolgári tudatosság és elköteleződés fejlesztése, ideértve az önkéntességet és a karitatív adományozást is. Ahogy a G20-országokban átalakul a társadalom szövete, a sokféle civil szerveződésre mint a diverz társadalmakat összetartó elemekre tekintenek. Az alapfeltételezés szerint a szervezeti kapcsolatok sűrű hálózatába ágyazott emberek nemcsak kevésbé kitettek a különféle társadalmi problémáknak, de gazdaságilag is produktívabbak, és a politikába is jobban bevonódnak (Putnam 2001).

- *Végül:* létezik egy politikai perspektíva, mely a különféle társadalmi problémákra reagáló társadalmi innováció forrásaként tekint a nonprofitokra! A nonprofitokat eredményesebbnek tekintik az ilyen típusú innovációkban, mint általában a kormányzati oldalt: kisebb méretük és az érintett közösségekhez és egyénekhez való közelségük a megoldáskeresés kreatív ágenseivé teszi őket. Ők alkotják a társadalmi vállalkozók rétegét. A rugalmasabb és könnyebben adapталható társadalmi válaszok kidolgozása érdekében a kormányzatoknak érdemes keresniük az újszerű partnerség formáit a társadalmi innovációkat azonosító, értékelő és inkubáló CSO-kkal.

Fontos, hogy ezek a megközelítésmódok a CSO-kat radikálisan eltérő szerepbe helyezik. Adott szinten az állami tevékenységeket helyettesítő – vagy akár azok ellen cselekvő – párhuzamos szereplőkké válnak. Egy másik szinten az állam és a civil szervezetek egyaránt részei a jóval bonyolultabb, a köz- és magánszférát érintő együttműködéseknek, melyekben köz- és magán-entitások komplementereként működnek. A civil társadalom hatalmas potenciált rejt a társadalmi innováció, az alkalmazkodás és a szolgáltatások terén, valamint az eltérő érdekek és a kirekesztett közösségek hangjaként. A lokálisan, országos vagy nemzetközi szinten működő CSO-k az elmúlt évtizedekben számos változást tapasztaltak. A mostani különösen komplex és nagy kihívásokat rejtő környezetet teremtett számukra (Anheier 2017). Nevezetesen, egyre több jel mutat arra, hogy a civil társadalmi szervezetek „tere” világszerte szűkül a szabályozások szigorodása és a beszámolási kötelezettségek növekedése miatt, vagy mert korlátozzák a CSO-k tevékenységeit az egyre erősebben autoriter társadalmakban, akár az alkalmazottak zaklatásával és az erőszakkal való fenyegetés eszközeivel is (Carothers–Breckenmacher 2014; USAID 2017; Civicus 2018; ICNL 2018).

## Szemléletmód, adatok és eredmények

Annak érdekében, hogy felmérjük a civil társadalom helyzetét a G20-országokban, illetve hogy megvizsgáljuk, milyen mértéket öltött a civil társadalmi tér beszűkülése, a Varieties of Democracy (V-Dem) elnevezésű nemzetközi társadalomtudományi projekt által elérhetővé tett adatokat használjuk (ld. <https://www.v->

dem.net/en/). A civil társadalmi szervezetek terének időbeni alakulását alapvetően három dimenzió mentén vizsgáljuk (Coppedge et al. 2018):

- a civil társadalom alakulása feletti kontroll, mely a kormányzati akarat érvényesülését méri a CSO-k jogi státuszának megállapításában (CSO-belépés és kilépés);
- a civil társadalom működése feletti kontroll, mely a meglévő CSO-k bürokratikus zaklatásának és kontrolljának mértékét jelzi (CSO-kontroll); valamint
- az önszerveződés és a részvétel foka, mely a CSO-k diverzitását és önkéntes részvételét méri (CSO-részvételi környezet).

A G20-tagországokat a politikai rezsim típusa függvényében is megkülönböztetjük, melyhez a The Economist Intelligence Unit (EIU) Demokrácia Indexét használjuk:

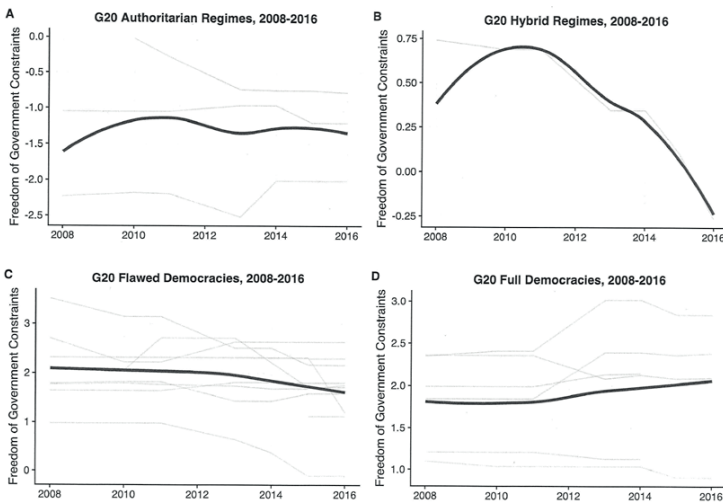
- teljes demokráciák (Ausztrália, Kanada, Németország, Egyesült Királyság);
- sérült demokráciák (Argentína, Brazília, Franciaország, India, Indonézia, Olaszország, Japán, Dél-Korea, Mexikó, Dél-Afrika, Egyesült Államok);
- hibrid rezsimek (Törökország); valamint
- autoriter rezsimek (Kína, Oroszország, Szaúd-Arábia).

Célunk az, hogy megmutassuk, miként változott a civil társadalmi tér az elmúlt évtized során, vagyis a 2008-as globális pénzügyi válságtól 2016-ig. Második lépésben megvizsgáljuk a politikai kontextust, hogy felmérjük, az országok miként teremtenek egyensúlyt a civil társadalom által képviselt potenciálok, illetve a kormányok és nemzetközi szervezetek azon mandátuma között, hogy a béke fenntartóiként és a jelentősebb politikai és gazdasági érdekek döntnökeiként működjenek. Miként alább látható, az eredmények között van néhány szembeutó jelenség:

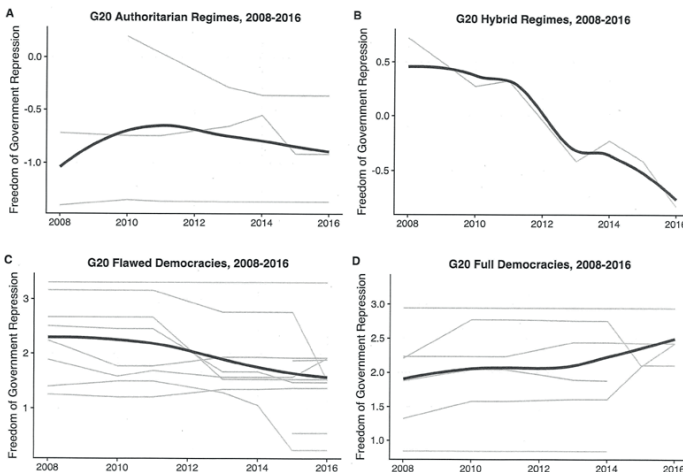
- A V-Dem adatai valóban mutatnak egy általános, ám többnyire fokozatos eróziót a civil társadalmi tér kapcsán: a civil szervezetekbe való belépés, azok megalakítása vagy a kilépés és a felszámolás kormányzati kontrollja alóli szabadságot mérő értékek összességében alacsonyabban voltak 2016-ban, mint 2008-ban (1. ábra). Ugyanez érvényes a kormányzati elnyomás, illetve önszerveződés és részvétel faktorokra is (2. és 3. ábra). Ezek az értékek alacsonyabbak ugyan, ám nem zuhantak azonban hirtelen vagy nagy mértékben. Az általános tendencia fokozatos eróziót mutat, nem pedig drámai visszaesést. A fő kivétel Törökország, az egyetlen hibrid rezsim a G20-ak közül, ahol 2010 után a CSO-k helyzete gyors ütemben romlott (az 1–3. ábrák B paneljei).
- Az a néhány G20-ország, amely általános javulást mutat a három indikátorban, az EUI-indexben szereplő négy teljes demokrácia (az 1–3. ábrák D panelje). A túlnyomó többség azonban a civil társadalmi tér dimenziójának relatív stabilitását vagy fokozatos romlását mutatja. Miközben az autoriter rezsimek esetében (A panelek), melyek már eleve alacsony szinten álltak, aggodalomra ad okot, hogy a civil társadalmi tér számos sérült demokráciában is jelentősen szűkült a vizsgált évek során, és ez volt az általános és lassú erózió fő összetevője.

– Ez azt sugallja, hogy egyes demokráciák legalábbis nem tesznek aktív erőfeszítéseket a civil társadalmi tér reformok általi fejlesztésére. Ehelyett inkább többé vagy kevésbé passzívan hagyják, hogy a civil tér erodálódjon. Akár az egyéb szakpolitikák eredményeként (főként a terrorizmus- és korrupció-ellenes, illetve a nemzetbiztonsági jogszabályokhoz és intézkedésekhez kapcsolódóan), vagy a reform elmaradása miatt.<sup>2</sup> Az adatok azt mutatják, hogy a hibrid és autoriter rezsimekben a legnyilvánvalóbb a civil társadalmi tér szűkülése (pl. Törökország) és teljes visszaszorulása (pl. Szaúd-Arábia, Oroszország és Kína), miközben a sérült demokráciák esetében inkább lassú erózióról beszélhetünk.

1. ábra. A CSO-k alapításának kormányzati kontrollja



2. ábra. Kormányzati elnyomás





- kevés országban zajlik nyílt és proaktív párbeszéd a civil társadalom és az állam viszonyának újragondolásáról; a legáltalánosabb minta a politikai akarat hiánya, nem pedig valamiféle ellenállás;
- néhány országban léteznek csupán reformtörekvések, noha a szakértők között általánosan elterjedt az a vélemény, hogy szükség van reformokra;
- úgy tűnik, a legtöbb ország keveset tesz azért, hogy megállítsa az eróziót, talán mert nincs meg a kellő tudatosság, a szükséges civil társadalmi aktivizmus és szervezeti kapacitás a közös hang megtalálására a kormányzati oldal politikai akaratának hiánya miatt.

#### Konkrét eredmények:

- számos olyan G20-országban, ahol a jobb- és a balközép kormányzatok között jelentősebb különbségek mutathatók ki, jellemző az „ingapolitika”, mely hajlamos átpolitizálni a civil társadalomhoz fűződő kapcsolatokat, ami az idők során inkonzisztenciához vezet;
- több G20-országban felmerült a CSO-k hibridizációjára adandó válaszlépések szükségessége, különösen a szolgáltatások terén, ezért, a szabályozási keretek modernizálására irányuló erőfeszítések részeként, új jogi formákat hoznak létre, így például a társadalmi vállalkozásait vagy a közhasznú társaságait;
- az állami bürokráciát, különösen a közepes jövedelemmel rendelkező országokban, a hatékony kapcsolatok útjában álló akadálnak tekintik; a regisztrációs folyamatok és különösképpen a beszámolási kötelezettségek egyszerűsítésére van szükség; bizonyos országokban a regisztrációt a CSO-k feletti kontroll és tevékenységeik korlátozásának eszközeként is használják;
- kevés országban vannak CSO-erőszervezetek, ami a civil társadalom hangjának szétforgácsolódását és az érdekérvényesítési kapacitások csökkenését eredményezi;
- egyes országok a CSO-k felügyeletéért, kontrolljáért vagy éppen fejlesztéséért felelős kormányzati hivatalokat hoznak létre.

A CSO-k tehát valamennyi G20-országban ellentmondásos politikai környezetben találják magukat, s különféle irányú „húzd meg, ereszd meg”-hatásoknak vannak kitéve a fenti szempontokon keresztül megjelenő kihívások és lehetőségek függvényében, ami bizonyos esetekben az ellentmondásos politikai környezet figyelmetlenségéből vagy az egyéb politikai intézkedések (például a terrorizmus-ellenes jogszabályalkotás) civil társadalomra gyakorolt hatásainak félreértéséből fakad. Az 1. sz. mellékletben bemutatott szakértői vélemények szerint éppen azokban az országokban volna szükség szabályozási reformokra, ahol leginkább beszűkülnek vagy erodálódnak a terek. Ez összhangban van a szűkülő terek általános tapasztalatával, amely főként a restriktív törvények és jogszabályok bevezetéséből fakad (Rutzen 2015).

## Az új szabályozási szemlélet iránti igény

A sok országban jellemző korlátozott és elavult politikai szemléletmódok és szabályozási keretek (Phillips–Smith 2011) meghatározó akadályai a civil társadalmi tér fejlesztésének. Lényegében egyetlen G20-ország sem rendelkezik olyan explicit és normatív civiltársadalom-koncepcióval, mely előmozdítaná a CSO-kban rejlő lehetőségek kiaknázását segítő szabályozási keretek kialakítását. Ehelyett a szabályozás vagy szinte kizárólagosan pénzügyi jellegű, s a CSO-k által szolgált társadalmi hasznosság valamely fogalmán alapul, vagy kontrolljellegű, ami azt jelenti, hogy az állami hatóságok a CSO-k működésének és irányításának szinte valamennyi aspektusát ellenőrzés alatt tartják. Előbbi, melyre példát az Egyesült Államok nyújt, valamiféle szolid „el-a-kezekkel” szabályozási keretet jelent, az adókedvezményeken kívül kevés állami támogatással. Utóbbi a szigorúbb, „kézrátételes” rezsimek sajátja, melyek magukban hordozzák a szűkülő civil társadalmi tér problémáját, noha az állam több pénzügyi és egyéb támogatást nyújt az arra érdemes szervezeteknek, melyek ezzel párhuzamosan saját terük tágulását tapasztalhatják. Ennek, a non-profit szervezetek irányában megjelenő duális magatartásnak egyre markánsabb példája Oroszország (Salamon et al. 2015; Benevolenski–Toepler 2017), illetve Kína (Zhang 2015).

A pénzügyi szabályozással élő rezsimek számára a kormányzás kulcskérdése: jogosult-e az adott szervezet a kedvezményes adózási formára; a kontroll-rezsimek számára pedig: illeszkedik-e az adott szervezet a kormányzati politikába és az állam által megfogalmazott prioritásokba? Egyértelmű, hogy a G20-országok többsége valahova a kettő közé esik, de közelebb a pénzügyi keretrendszerhez. Ezek a szabályozási módok természetesen a kormányzat és a CSO-k viszonyát szabályozó tágabb politikai ok-okozati rendszerbe illeszkednek.

### Szabályozási szemléletmódok és kormányzat–nonprofit kapcsolati modellek

A gazdaságelmélet erre a kérdésre három, a CSO-khoz eltérő szerepeket rendelő választ kínál (ld. Steinberg 2006; Anheier 2014: 8. és 16. fejezet). Young (2000) kifejezetten a kormányzati – és a civil társadalmi – kapcsolatainak kiegészítés–helyettesítés–ellentét háromoldalú modelljét javasolja. Azzal érvel, hogy bizonyos fokig mindhárom kapcsolattípus jelen van egy adott időpontban, de egy konkrét időszakban egyik vagy másik nagyobb jelentőségre tesz szert. A politika feladata, hogy kiegyensúlyozza ezt a háromszöget.

Az elképzelés, hogy a CSO-k a kormányzat kiegészítői és helyettesítői az először Weisbrod (1988) által javasolt közjó vs. állami elégtelenség-érvelésen alapszik: a CSO-k a közjót szolgáló szolgáltatásokra kínálnak megoldásokat ott, ahol heterogén preferenciák jelennek meg, lehetővé téve a kormányzatnak, hogy az átlagszavazó igényeire koncentráljon. A CSO-k belépnek, hogy kompenzálják az állami ellátás



elégtelenségét. A CSO-k kormányzatot kiegészítő jellege Salamon (1995) javaslata, s a harmadik fél-kormányzat-tézisében fejeződik ki, mely szerint a CSO-k mint a közpolitika megvalósító és ellátó ágensei cselekszenek. Valóban azt láthatjuk, hogy még az olyan hibrid vagy autoriter rezsimekben is, mint Oroszország, erősen érdekelték a CSO-k állami támogatással megvalósuló szolgáltatási tevékenységekbe való bevonására (pl. Benevolenski–Toepler 2017). A CSO-k *gyengeségei* illeszkednek a kormányzat erősségeihez (a közszféra bevételei a nonprofit-támogatások garantálása, valamint szabályozási keretek az egyenlőség biztosítása érdekében), a CSO-k *erősségei* pedig (a tényleges szükségletekhez való közelség, magasabb rezponzivitás) kiegészítik a kormányzat gyengeségeit. Egy alapjaiban laissez-faire pénzügyi rendszer önmagában jól illeszkedik ezekhez a modellekhez, ráadásul gyakran gazdagítják további ösztönzők (pl. támogatások, szerződések), a nonprofit részvétel kormányzati kooperációkban való erősítése érdekében. Táguló civil társadalmi terek ott fordulnak elő, ahol a kiegészítő vagy helyettesítő modell valósul meg.

Ezzel ellentétben az erősebben kontrolláló szabályozó rendszereket jellemzően a konfliktusos kapcsolatok motiválják. Azt az elképzelést, hogy a CSO-k és a kormányzatok egymás ellenfelei, a közjó-elmélet (ld. Boris–Steuerle 2006) és a társadalmimozgalm-elmélet (Della Porta–Felicetti 2017) támasztja alá: ha a szükségletek sokfélék, a kisebbségi szempontokat nem lehet jól megjeleníteni a közpolitikában, ezért a kisebbségi preferenciák önszerveződése a többségi kormányzat ellenében fog létrejönni. Ráadásul a szervezett kisebbségek (társadalmi mozgalmak, demonstrációk, think tank-ek) hatékonyabbak a kormányzattal szembeni nyomásgyakorlásban, mint a szervezetlen tiltakozások. Ha azonban a CSO-k a kisebbségi álláspont érvényesítésére törekcsenek, a kormányzat válaszképpen a többségi álláspont védelmével próbálkozhat, ami potenciális politikai konfliktushoz vezet. Bizonyos mértékig hasonló dinamika rejlik a társadalmi igazságosságra és jogokra fókuszáló NGO-k külföldi támogatására adott globális ellenreakció mögött is, mely a szűkülő tér jelenségének egyik fő eleme (Christensen–Weinstein 2013; Dupuy et al. 2016).

A kontrolláló rezsimek és e kapcsolati modellek összekötése rámutat az uralkodó politikai szemléletmódok néhány, noha korántsem összes, a CSO-k fejlődési lehetőségeit korlátozó hiányosságára. Alapvetően három fő hiányosságot látunk:

*Először*, a CSO-k különféle szervezeti formákban és vezetési struktúrákban működnek:

- tagságszervezet, mely a tagok néhány közös érdekén alapszik, akik démoszként alkotják a belső kormányzás alapját;
- nonprofit-vállalkozás, amely fix tőkén és korlátozott pénzügyi felelősségen alapszik, s amelyben egy testület helyettesíti a tulajdonosokat és képviseli érdekeiket, valamint
- az alapítvány, egy tulajdonos nélküli, konkrét célt szolgáló alap- és vagyonnekezőként működő testület.

A társadalmi vállalkozók átnyúlnak ezeken a formákon, és az innovációk és fejlődés „aktív összetevőjét” adják (Brewer 2016; Young et al. 2016). Néhány kivételtől eltekintve a kontrolláló rezsimiek általában nem veszik figyelembe a forma és az irányítás ezen különbözőségeit.

*Másodszor*, a CSO-k, a vállalkozók és az alkalmazottak, valamint a hozzájuk kapcsolódó tagok és önkéntesek különféle funkciókat és szerepeket töltenek be, ami lehetővé teszi számukra, hogy realizálják komparatív előnyeiket (Kramer 1981):

- *szolgáltató szerep*: az állam és az üzleti szféra által kínált szolgáltatások helyettesítése vagy kiegészítése, gyakran kisebbségi igények kielégítése és bizalomtermékek biztosítása (magas információs aszimmetria és magas közvetítő költségek); ezáltal összességében az ellátás optimálisabb szintjét éri el;
- *úttörő szerep*: mivel az üzleti élet szereplőinél kevésbé kötik őket a tulajdonosok befektetésük megtérülésével kapcsolatos elvárásai, és nem a rövid távú politikai siker vezérli őket, valamint közelebb vannak sok társadalmi probléma és szükséglet frontvonalához, a CSO-k képesek kockázatot vállalni és kísérletezni, növelve ezáltal a társadalom egészének problémamegoldó kapacitásait.
- *értékőrző szerep*: eltérő (vallási, ideológiai, kulturális stb.) értékek kifejeződése, erősítése és segítése a társadalomban és bizonyos csoportokon belül, hozzájárulva ezáltal az érzékelhető sokféleséghez és a potenciális feszültségek csökkentéséhez, miközben a kormányzatokat a többségi akarat vagy az autokratikus módon kijelölt preferenciák kötik meg;
- *érdekvédő szerep*: amikor a kormányzatok nem egyenlően szolgálják a társadalom valamennyi csoportjának szükségleteit, és amikor a domináns érdekek és társadalmi struktúrák hátrányba hoznak bizonyos csoportokat, miközben jogosulatlan előnyhöz juttatnak másokat. A CSO-k a közt képviselő kritikusként, érdekvédőként léphetnek fel, hangot adva a sérelmeknek, csökkenthetik a konfliktusokat és esetleges politikai változásokat érhetnek el.

A kontrolláló rezsimekben nem jelennek meg a nonprofitok ezen speciális szerepei. Elemezve a kapcsolati modelleket, a szolgáltató és az úttörő/innovátorszerep szoros kapcsolatban áll a kiegészítő vagy helyettesítő modellel, illetve a civil társadalmi tér kinyílásával és kiterjesztésével. Az értékőrző és az érdekvédő szerep ezzel ellentétben az ellenfél modell, a kontrolláló szabályozás és a civil mozgáster beszűkülésének megfelelője.

Miközben az NGO-k pozitív változásokat érhetnek el, a harmadik hiányosságuk az, hogy nem ismerik fel és nem korrigálják a CSO-k inherens gyengeségeit, például (Anheier 2014):

- *A források elégtelensége*, miszerint a jóakarát és az önkéntes hozzájárulások nem képesek elegendő és megbízható forrást generálni az országok sokféle problémájának leküzdéséhez.

- *A potyautas-probléma*, miszerint a kedvezményezetteknek nincs vagy kicsi a készletük arra, hogy valamiképpen maguk is hozzájáruljanak a fenntartható forrás előteremtéséhez.
- *Partikularizmus*, miszerint a CSO-k partikuláris csoportokra koncentrálnak, figyelmen kívül hagyva másokat, ami szolgáltatási hiányok megjelenéséhez vezethet; ha azonban a lakosság szélesebb rétegeit szolgálják, legitimitási problémákba ütköznek.
- *Paternalizmus*, miszerint a CSO-szolgáltatások sem jogot, sem felhatalmazást nem képviselnek, hanem szabad elhatározás alapján szolgálnak partikuláris érdekeket, melyek nem szükségszerűen tükröznek szélesebb társadalmi szükségleteket vagy a közakaratot.
- *Elszámoltathatósági problémák*, miszerint miközben a CSO-k elszámoltathatóságot és átláthatóságot követelnek, maguk is érintettek ilyen problémákban.

A fentiekből következő kihívás egyértelmű: miként lehet a CSO-k által kínált előnyöket úgy megerősíteni, hogy közben minimalizáljuk a hátrányokat és tekintetbe vesszük a formákban megjelenő különbségeket? Mi a helyes politikai keret és szabályozási megközelítési mód, ha egyensúlyt akarunk teremteni a kormányzat és a civil társadalom releváns érdekei között, úgy, hogy közben kiaknázzuk a civil társadalomban rejlő potenciálokat? A jelenlegi keretrendszerek – további differenciálás nélkül – alkalmatlannak tűnnek egy ilyen egyensúly megteremtésére.

### A politikai keretrendszerek differenciálásának szükségessége

A fent bemutatott problémákra adandó megfelelő politikai válaszok keresésével kapcsolatos fő üzenet az, hogy a CSO-k differenciáltabb kezelésére van szükség: olyan megoldásra, amely túlmutat a jelenlegi egyenmértetű szabályozási rendszereken. Ezek jelentős mértékben a jótékonykodás és a közjó valamely koncepcióján alapulnak, szabályozási történetük pedig a 19. század vége, 20. század eleje környékére, sőt, bizonyos esetekben a középkorba nyúlik vissza. Elavult elképzeléseken alapszanak, melyek arról szólnak, hogy a szervezeteknek miként kellene szolgálniuk a közjót, s nem veszik figyelembe a modern szervezeti formák sokféleségét, illetve a kollektív cselekvés módozatait. Mindezek helyett a kereteket a fenti politikai modellekben megfogalmazott funkcionális megkülönböztetésre kellene alapozni, figyelembe véve a szervezeti formákat, a komparatív előnyöket és hátrányokat.

### A CSO-k mint szolgáltatók

A differenciálás első aspektusa a CSO-k szolgáltatási szerepét érinti. Egy tökéletes szabályozási rendszernek meg kell különböztetnie a teljes mértékben karitatív és adományozó szervezeteket azoktól, melyek a köz- és magánszférán átnyúló

partnerségek tagjai; melyek a kvázi-piac szereplőiként díjazással járó szerződésért való versenyben vesznek részt és általánosabban azoktól, amelyek az állami és üzleti intézményekkel egy kompetitív térben működnek. Az oktatás, az egészségügy és a szociális ellátás nagy és egyre növekvő terében a CSO-k, nonprofit státuszuk megtartása érdekében, számtalan pénzügyi nehézséggel és korláttal szembesülnek üzleti döntéseik meghozatala során, miközben az üzleti vállalkozások az adókönyvitések miatt tisztességtelen versennyel vádolják őket. Ezen a területen a jelentős tőkeigényre való tekintettel a legtöbb CSO inkább *vállalkozás*, mint tagsági alapú egyesülés; azonban a tőkepiachoz befektetések eszközlésére, gyakorlatilag nincs hozzáférésük, s nem tudnak versenyezni a tehetséges munkaerőért az üzleti vállalkozásokkal, melyek versenyképesebb bérezést tudnak ajánlani. Ennek következtében sok CSO feszegeti a szabályozási kereteket, ami veszélybe sodorhatja adóstátuszukat (Weisbrod 1998; Eikenberry–Kluver 2004; Toepler 2004b).

A legfőbb szabályozási kihívást az jelenti, hogy a for-profit–nonprofit-határvonal felügyeletének működőképés módjait kell kidolgozni, elősegítve ezáltal a tőkepiacra való kijutást. Az új hibrid formákat jelenleg tesztelik, hogy megoldjanak egyes, a differenciáltabb rendszer iránti igényt jelző problémákat. Az L3C<sup>3</sup> és a jótékony vállalat (benefit corporation)<sup>4</sup> az Egyesült Államokban vagy a közhasznú társaság (public benefit corporation) az Egyesült Királyságban a nonprofit és for-profit formák különféle hiányosságainak korrekciója érdekében tett lépések (Brewer 2016; Abramson–Billings előkészületben). Reflektálva a differenciálás igényére, néhány szakértő egy negyedik, a „közhaszn-társaságokat” (for-benefit enterprises) magában foglaló szektor koncepcióját javasolta (Sabeti 2011).

### *A CSO-k mint a civil elkötelezettség kifejeződései*

A differenciálás egy másik aspektusa az érdekvédelmi és értékvédő szerepeket betöltő, általában egyesületi formát öltő CSO-k funkciójával kapcsolatos. Itt a legfőbb szabályozási kérdés egyrészt az elsősorban az önszolgáltató vagy tagi szolgáltatást nyújtó tevékenységek, másrészt az elszámoltathatóság biztosítása. A demokratikus legitimitás többnyire akkor kérdőjeleződik meg, amikor képviselési kérdések merülnek fel. Mind a helyi, mind a nemzetközi CSO-k tekintetében sok, demokratikus legitimitási kérdés vetődik fel a tagsággal és a közösségi képvisellel kapcsolatban (Brenchenmacher–Carothers 2018). Ráadásul még nyugaton is aggasztóan csökken az egyesületek aktív tagsága, mivel a tagok gyakran nem kívánnak részt venni a demokratikus döntéshozatal „demokrácia-iskolájában”, beleértve a belső választásokat és a taggyűléseket is.

A specifikus tagi érdekek érvényesülését segítő CSO-k gyakran szembesülnek azzal a váddal, hogy partikuláris érdeküket másoké elé helyezik, továbbá megkérdőjelezzik kedvezményes adózási lehetőségeiket és motivációikat is. Különösen égető probléma ez a gazdasági egyesületek, mint például a szövetkezetek vagy az önszolgáltató társaságok számára (Salamon–Sokolowski 2016). Olyan szabályozási keretre

van szükség, amely tekintetbe veszi a képviselt érdek köz-, illetve magánjellegének különböző fokozatait: az elsősorban közt szolgáló célokat kellene kedvezményezni, miközben a tagi szolgáltatókat talán nem. Sok érdek fog eebbe a körbe esni, ezek számára csak részleges kedvezményeket kellene biztosítani. Fontos, hogy a politikai pártok finanszírozását nem szabad a civil társadalom részeként értelmezni, és ezeket külön kell szabályozni, beleértve a politikai akcióbizottságok és hasonló testületek ténykedését is, melyek privát forrásokat csatornáznak a politika világába.

A pártpolitika és a karitatív nonprofit szervezetek keveredéséből fakadó problémákon túl a politikai tevékenységek (mint például az érdekképviselet vagy a lobbibizottságok) szabályozása a jogi megközelítések másik nagy területe, főként az angolszász országokban. Az USA-ban a homályos lobbizövezetek esetleges megsértéséért kivethető drákói adóbüntetések az elmúlt évtizedekben még attól is elvették a jótékonyági szervezetek kedvét, hogy legitim érdekvédelmi tevékenységet végezzenek, annak ellenére, hogy egyértelmű volt annak hasznossága. A jól teljesítő nonprofitok szakértői szolgáltatásokat vesznek igénybe, hogy erősítsék érdekvédelmi tevékenységüket, amit a klienseik és tagjaik számára nyújtott szolgáltatások és az általános szakpolitikai környezet fejlesztésére használnak (Crutchfield–Grant 2007). Ebben az esetben mind a politikai aktivitás, mind a pártpolitika vs. civil társadalom határainak pontosabb meghúzására lenne szükség.

A civil elköteleződés a különféle formákban működő CSO-kat (és egyre inkább az internet-alapú érdekvédelmi platformokat is) a társadalmi elszámoltatás követelőinek szerepébe helyezi (Fox 2015; Brinkerhoff–Wetterberg 2016), ismét csak kitéve őket a transzparencia hiányára és a partikuláris érdekek képviseletére vonatkozó vádakra. E tekintetben magasabb fokú átláthatósági sztenderdekre van szükség, ideértve önmaguk átláthatóságát is (Ebrahim–Weisband 2007; Gugerty–Prakash 2010). Ráadásul a konvencionális médiában végbement alapvető változások és a közösségi médiát uraló kakofónia a színvonal és professzionalizmus visszaeséséhez vezetett, ami sok országban a közszféra gyengülését, valamint az intézményekbe vetett bizalom gyengülését eredményezte. Ezen a területen olyan szabályozásra volna szükség, mely megállapítja a közéleti átláthatóság és elszámoltathatóság követelményeinek minimumát, miközben a közszféra minőségfejlesztését célozza olyan mértékig, hogy az önszabályozó rendszerek működtetése ne kapjon bátorítást (AbouAssi–Bies 2018).

### *A CSO-k mint pénzügyi közvetítők*

A differenciálás harmadik aspektusa a *közjó magánforrásokból való támogatása*, ami a filantróp alapítványok szerepére és potenciális hozzájárulásaira irányítja a figyelmet. A bevétel-generáló eszközökkel rendelkező alapítványokat általában a társadalom legkevésbé korlátozott intézményei között tartják számon, mivel sem a piac elvárásai, sem a választói igényeknek nem kell megfelelniük. Ez a gazdasági

és politikai szempontoktól való duális függetlenség lehetővé teszi, hogy komplex, ellentmondásos, sőt, akár népszerűtlen témákkal foglalkozzanak, s megoldásokat keressenek ott, ahol a kormányzat és az üzleti szféra feltehetően visszarettenne, nem is beszélve az első pillanattól rájuk leselkedő kockázatokról. Az alapítványok hosszabb távon gondolkodhatnak, függetlenül a rövid távú piaci megtérülés és politikai támogatás szempontjaitól. Ebből következik, hogy az alapítványok sokféle speciális társadalmi szerep betöltésére vannak felkészülve, ideértve a változások és innováció megvalósítását, az anyagi erőforrások újraelosztását, társadalmi infrastruktúrák létesítését és kiegészítését vagy a kormányzati cselekvés helyettesítését (Anheier–Hammack 2010; Anheier–Leat 2018). Sajnos a kormányzatok többnyire nem értik a releváns alapítványi szerepköröket, s pusztán „készpénzmasinának” tekintik őket, melyekkel fel lehet tölteni a költségvetési hiányokat (Abramson et al. 2014; Toepler 2018), vagy hajlamosak túlszabályozni őket (Toepler 2004a; Leat 2016). Prewitt (2006) azzal érvel, hogy a liberális társadalmakban az alapítványok csak a gazdasági választással és a politikai szabadságjogokkal való minimális interferencia esetén engedik magánvagyon felhasználását a közjó érdekében. A kettő közötti egyensúly megteremtése kulcsfontosságú szabályozási kihívás.

#### *A CSO-k mint társadalmi innovátorok*

A megkülönböztetés negyedik aspektusa a társadalmi innovációt érinti, s vállalatokra, egyesületekre, alapítványokra egyaránt vonatkozik. A CSO-k valódi innovátorokként és úttörőkként funkcionálnak, a megismételhetőség, a terjeszkedés és a növekedés terén mégis alapvető problémákkal találják magukat szemben (Anheier et al. 2017). Nem létezik a társadalmi vállalkozások szisztematikus monitorozása vagy vizsgálata, és sokan a disszemináció és információ-megosztás elégtelensége miatt buknak el. Ennek következtében túl sok társadalmi innovációs lehetőség marad észrevétlen, s a „spanyolviaszt”, úgymond, újra és újra feltalálják. Azok az innovációk, melyeknek mégis sikerül visszhangot kelteniük, a szociális beruházási piac hiánya mellett teszik ezt. A civil társadalom sok innovációja rejt jelentős profitlehetőségeket a beruházók és tulajdonosok, és fontos lehetőségeket a szélesebb közönség számára, de hogy egy adott innováció potenciálja milyen irányban realizálódik a másolhatóság és a növekedés tekintetében, illetve hogy kik számára, ez gyakran bizonytalan. A technológiai innovációkkal ellentétben itt nem létezik a társadalmi innováció fejlesztését elkötelezetten segíteni kívánó befektetői kör. A kimeneti kötvények (impact bond) és az ehhez kapcsolódó intézkedések megfelelő irányba tett lépést jelentnek (Albertson et al. 2018), de ennél többre van szükség. Ezért az ilyen típusú potenciálok értékelését végző platformra vagy elszámoló-házra (clearinghouse) van szükség, valamint egy olyan szabályozási keretre, amely segíti a társadalmi innovációk tesztjét. A platform vagy hivatal szervezeti formája és jogi státusza többféle lehet, de célként az üzleti világot szolgáló

befektetési és kockázati tőkepiac mellett egy működő társadalmi beruházási piac megteremtését kell megfogalmaznia.

## Konklúziók

A sokféle kihívással küzdő, mégis hatalmas potenciálokat rejtő civil társadalom sok G20-országban válaszut előtt áll. A CSO-k régen kinőtték szabályozási kereteiket, s a politikusok feladata a megfelelő környezet megteremtése. A politikai kihívás világos: miként lehet a kormányzatok és a civil társadalom céljait, módszereit és eszközeit jobban koordinálni és harmonizálni? Mi a megfelelő politikai keret a felek érdekeinek kiegyensúlyozásához úgy, hogy realizálni lehessen a civil társadalomban rejlő lehetőségeket, tekintetbe véve a CSO-k közötti funkcionális különbségeket, valamint az ezek hátterét alkotó eltérő szervezeti formákat? Milyen szabályokra, előírásokra, intézkedésekre és ösztönzőkre volna szükség? Miként lehet az alapvetően konfrontatív kapcsolatokat kiegészítő vagy helyettesítő kapcsolatokká formálni anélkül, hogy veszélyeztetnénk a civil társadalom alapvető függetlenségét?

Egyértelmű: az, hogy milyen válaszokat találunk, azon országok szélesebb politikai és szabályozási rendszereitől függ, amelyek megvizsgálják e kérdéseket. Ez eltérő lehet a liberális demokráciákban, a rendszerváltó vagy dekonszolidálódó országokban, nem is beszélve az autokráciákról. Ezért mielőtt a fenti kérdésekre konkrét politikai javaslatok terén keresünk választ, hosszabb távú és alapvetően normatív kérdéseket kell górcső alá vennünk:

- Értékként tekint-e egy ország a társadalmi önszerveződésre általában – különös tekintettel a viszonylag független civil társadalomra, mely szükség esetén kész kihívás elé állítani és konfrontálódni az aktuális hatalommal, vagy jobban szereti a fentről irányított társadalmat, melyben a kontroll dominál? Az, hogy az országok milyen válaszokat adnak erre a kérdésre, alapvetően fogja befolyásolni a CSO-k mint szerveződések és civil funkcióik szabályozási kereteit.
- A civil társadalom által nyújtott szolgáltatásokra elsősorban mint a heterogén szükségletek esetén a kormányzat és a piac által a kvázi közjó biztosításában megjelenő hiányokra adott válaszként tekint – vagy a CSO-k főleg a kormány kezének meghosszabbításai, melyek a kormányzat számára nemkívánatos szolgáltatások nyújtásának flexibilis eszközei? A közjót szolgáló, nonprofit gazdasági intézményként működő szolgáltató CSO-k szabályozási kerete ezúttal is azon fog múlni, hogy az egyes országok milyen válaszokat adnak erre a kérdésre.
- Értékként tekint-e egy ország a magánszféra által közcélként definiált célokra szánt vagyon független formáira, melyek így a politika folyamatára is befolyással lehetnek – vagy úgy tekintik, hogy ezek a tevékenységek szembe mennek a közakarattal, akárhogy is fogalmazódik az meg, és a kormányzati politika akadályozását jelentik? Az erre adott válasz fogja meghatározni az alapítványokra vonatkozó szabályozási kereteket.

- A társadalmi innováció motorjaiként tekint-e egy ország a CSO-kra és a bennük vagy rajtuk keresztül tevékenykedő társadalmi vállalkozókra – vagy az ilyen típusú innováció elsősorban a kormányzati tervezés és az állami intézményi beavatkozások hatáskörébe tartozik? Ismét csak azt találjuk: az, hogy a politikai döntéshozók miként gondolkodnak a társadalmi innovációk funkcionális elhelyezkedéséről, alapvetően meghatároz minden jövőbeni szabályozási keretet, ideértve bármely potenciális társadalmi innovációt és a befektetési piacot is.

Mindezek a megfontolások lényegi, a kormányzat és a civil társadalom kapcsolatainak hosszabb távú mozgásait szem előtt tartó párbeszédet igényelnek. Ezek feltehetően különböző, és remélhetőleg fejlettebb, szabályozási keretekhez vezetnek majd. A CSO-k körüli ellentmondásos politikai környezet ellentmondásosságának és a mai napig tapasztalt politikai mellőzés egyik oka talán az, hogy ezekkel a hosszú távú és elsődleges fontosságú kormányzati döntésekkel túlságosan hosszú ideig nem foglalkoztak, sőt, kerülték őket.

*(Fordította: Farkas Gabriella)*



## Mellékletek

## 1. SZ. MELLÉKLET

A G20-ORSZÁGOK CIVIL TÁRSADALMAINAK STÁTUSZÁRÓL ÉS MOZGÁSIRÁNYÁRÓL SZÓLÓ FELMÉRÉS SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNYEINEK ÖSSZEFOGLALÁSA, 2018

Ország	A CIVIL TÁRSADALOM STÁTUSZA			Mozgásirány	Aktuális témák, reformigények, reform-forgatókönyvek és lehetséges politikai modellek
	Általános jellemzők	Fő hazai témák és fejlemények	Fő nemzetközi témák és fejlemények	A civil társadalmi teret érintő következmények	
Argentína	Fejlődő, de nem kielélt kapcsolatok az állammal („ingalengések”); a CSO-knak hangot adó képviselői testületek hiánya	Az új Polgári Törvénykönyv egysegiesíti a CSO-k jogi bánásmódját, és csökkenti a kis szervezetekkel szembeni elvárásokat, ugyanakkor a szabályozás túlzóan bonyolult	A határon átnyúló tevékenységek várhatóan erősödnek; az OECD-beléptési procedúra jótékony hatású, nagyobb transzparenciát igényel	Országos és nemzetközi szinten is bővül	Egyszerűbb szabályozáson alapuló együttműködő-kiegészítő modell igénye
Ausztrália	Fejlett és jól kidolgozott kapcsolatok az állammal, melyek a jelenlegi kormányzat politikai preferenciái miatt szűkülhetnek	A CSO-kat szolgáltatóknak, a kvázi-piacrészeknek tekintik; a CSO-k érdekvédelmi szerepével kapcsolatos szabályozási kérdések a választások és a lobbitevékenységek kontextusában	A pénzügyi bevételek és kiadások erősebb kontrollja; nagyobb elvárás a nemzetközi CSO-k irányában (regisztráció, beszámoló); csökkenő nemzetközi támogatási keret	Hazai szinten stabil, nemzetközi szinten kissé szűkül	El kell választani a szakpolitikát és a politikát a demokráciát építő CSO-k értékei mellett való pártatlan elköteleződés mentén, miközben fejleszteni kell a lobbitevékenységet és az önszabályozást
Brazília	A CSO-k jogi környezetének jelentős reformja 2010 óta megerősítette az állammal való kapcsolatokat, hozzáférést adott a közpénzekhez, erősödött a beszerzési és beszámolási folyamatok kontrollja, ideértve az adókönyvitéseket is	A politikai és gazdasági bizonytalanság, valamint, a megszorító intézkedések kihívást jelentenek a reformok végrehajtása és az állami-CSO-kapcsolatok erősítése terén	A korrupció- és terrorizmus-ellenes intézkedések, valamint a gazdasági és politikai krízis országos szinten a demokrácia, nemzetközi szinten a civil kapcsolatok gyengüléséhez vezettek; az Amazonas régióban dolgozó külföldi CSO-kat erős kontroll és gyanakvás kíséri; néhány állam adót vetett ki a külföldi támogatásokra	Nemzetközi szinten a stabilitól a vegyesig terjed a skála, hazai szinten bővül, de nem egyenletesen	Még sok reformot kell végigvinni, hogy érezhető legyen a hatás; a reformintézkedések végrehajtását az elégtelen kormányzati kapacitás mellett a gyenge gazdasági és törékeny társadalmi körülmények is akadályozzák

Ország	A CIVIL TÁRSADALOM STÁTUSZA			Mozgásirány	Aktuális témák, reformigények, reform-forgatókönyvek és lehetséges politikai modellek
	Általános jellemzők	Fő hazai témák és fejlemények	Fő nemzetközi témák és fejlemények	A civil társadalmi teret érintő következmények	
Kanada	Fejlett és kiérlelt kapcsolatok az állammal, miközben változások és szakpolitikai revízió van folyamatban	2015-ben Trudeau felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy egy munkacsoport létrehozásával modernizálja a CSO-k kormányzását, mivel az akkori keretrendszer elavultnak és túlzóan korlátozóknak tartotta; a Szenátus úgy döntött, hogy saját hatáskörben felülvizsgálja a karitatív szervezetekre vonatkozó törvényt	A kanadai CSO-k nem adhatnak támogatást nem kanadai szervezeteknek megfelelő „irányítás és felügyelet” nélkül, amire csak a nagyobb szervezeteknek van kapacitásuk; a NAFTA jövőjének és az USA politikája kanadai diskurzusokba való tovagyűrűző hatásának kérdései	Stabil	Politikai reform szükségessége; jobb együttműködések az állami és civil pénzügyi alapok megerősítése érdekében, a hazai és nemzetközi függetlenség megtartása mellett; a CSO-k erősebb formális képviselőitének igénye országos szinten, a vidéki szint kiegészítése-képpen; a CSO-k kormányzásának és szabályozásának modernizálására tett erőfeszítések, nyitottság a reformokra
Kína	A 2016-os Karitatív törvény megengedőbb környezetet teremtett, de növelte a szabályozási terheket; a CSO-k szolgáltatóként állami szerződésekbe való bevonásának erősödése; a nemzetbiztonsággal kapcsolatos törvények (Kémkedés elleni törvény (2014), Nemzetbiztonsági törvény (2015), Terrorizmus-ellenes törvény (2015), Kiberbiztonsági törvény (2017)) jelentősen erősítik az állam civil társadalom feletti hatalmát, szűkítik a CSO-k, különösen a jog- és érdekvédő aktivizmus terét	Gyorsan változó, az állam által ellenőrzött szabályozási környezet; szervezeti források és kapacitások hiánya; az ellenőrzött politikai tér miatt a CSO-k képtelensége arra, hogy hatékony válaszokat adjanak kritikus társadalmi kérdésekre vagy egyes állampolgárok problémáira	Több a határon átnyúló és nemzetközi; nincs külön szabályozás a külföldön dolgozó hazai szervezetek kapcsán, és nem korlátozzák a hazai források külföldi tevékenységekhez való felhasználását, ugyanakkor egyre több a kormányzat és a nemzetközi NGO-k közti konfliktus; a 2016-os Tengerentúli törvény háttérében egyértelműen nemzetbiztonsági megfontolások állnak	Stabil a külföldön dolgozó hazai CSO-k, bővülő a Kínában szolgáltató hazai szervezetek, de szűkülő a Kínában működő nemzetközi CSO-k és a hazai érdekvédő CSO-k számára	Egy tisztább és átfogóbb, új modell igénye a kormányzat és a növekvő számú szolgáltató CSO-k között; az új kommunikációs technológiákra épülő, sokféle hangnak teret adó „kormányzati-platform-társadalom” iránti igény; a nemzeti-nemzetközi találkozási felület felülvizsgálata, mivel a nemzetközi szervezetek egyre több korlátozással találkoznak, míg a külföldön dolgozó szervezetek csak kevésse.

Ország	A CIVIL TÁRSADALOM STÁTUSZA			Mozgásirány	Aktuális témák, reformigények, reform-forgatókönyvek és lehetséges politikai modellek
	Általános jellemzők	Fő hazai témák és fejlemények	Fő nemzetközi témák és fejlemények	A civil társadalmi teret érintő következmények	
Franciaország	Fejlett és kimunkált kapcsolatok az erős és centralizált állam, valamint a dinamikus és növekvő civil szektor között	Az állami büdzsé megszorításai sok CSO működését érintik; reformok vannak folyamatban, ideértve a 2014. évi törvényt a szociális és szolidáris gazdaságról; nyitottság a reform irányában	Általánosan kedvező feltételek a nemzetközi CSO-tevékenységek számára; bizonyos fenntartások a terrorizmus- és korrupció-ellenes jogalkotás hatásait illetően	Országos és nemzetközi szinten egyaránt bővül	Az aktív kormány-politika a kínálati oldal eszközeivel (támogatások, szerződések, kölcsönök és hitelgaranciák, adókönyvitések és adóhitelek), a keresleti oldal eszközeivel (utalványok), valamint a szabályozás fejlesztésével segíti a reformok megvalósulását, ösztönzi a civil társadalmat, a szociális gazdaságot és a jótékonyt
Németország	Fejlett és kimunkált kapcsolatok a közszféra és a CSO-k között egy decentralizált állam kontextusában, kiterjedt együttműködési rendszer a szolgáltatásnyújtás és az aktív civil élet területén	A szolgáltató rendszer üzleti alapú; a tőkepiachoz való hozzáférést és a hosszútávú tervezést akadályozza az adómentes státusz, kisebb előrelépések a szabályozási környezetben; reformok hiánya	Általánosan kedvező feltételek a nemzetközi CSO-tevékenységekhez, bizonyos fenntartások a terrorizmus- és korrupció-ellenes jogalkotás kapcsán (2017. évi törvény a pénzmosásról); bizonyos ellenhatások az autokráciákban és anokráciákban dolgozó német CSO-kkal szemben	Országos és nemzetközi szinten egyaránt stabil	A keretek (jogi forma és adómentesség) és a finanszírozáshoz való hozzájárulás (kevesebb bürokrácia, induló tőkéhez és kölcsönhöz való hozzáférés) alapos újragondolásának igénye országos és nemzetközi szinten egyaránt; a jelenlegi reformok hatékonytalansága veszélyt jelenthet a jövőbeni kapcsolatokra

Ország	A CIVIL TÁRSADALOM STÁTUSZA			Mozgásirány	Aktuális témák, reformigények, reform-forgatókönyvek és lehetséges politikai modellek
	Általános jellemzők	Fő hazai témák és fejlemények	Fő nemzetközi témák és fejlemények	A civil társadalmi teret érintő következmények	
India	<p>Dinamikus, sokszínű és régi CSO-hagyományok, a gyarmati korszakig nyúló jogszabályi környezettel és a jogi személyiségek elnagyolt leírásával; a kormányok és a magánvállalkozások között erősödő együttműködések a társadalomfejlesztés kérdéseiben csökkentik a CSO-k mozgásterét; a terrorizmus és a nemzetbiztonság védelme egyre nagyobb hangsúlyt kap</p>	<p>A központi kormányzat által javasolt új törvények a legfelsőbb bíróság határozata alapján, mely a CSO-k egyszerűbb szabályozását írja elő</p>	<p>A 2010. évi törvény a külföldi támogatások szabályozásáról erőteljes előírásokat fogalmazott meg a politikai tevékenységet végző CSO-k külföldi támogatása vonatkozásában; a nemzetközi CSO-k beszámolási kötelezettségeinek szigorítása</p>	<p>Szűkül a nemzetközi, stabil a hazai szervezetek számára</p>	<p>Miközben a CSO-k hazai környezete stabil, sőt, valamelyest javul, a helyzet jóval bonyolultabb a nemzetközi tevékenységek tekintetében; jelentős igény a konzultációra, egy konkrét válasz a többszereplős „India Fejlődéséért Együttműködési Fórum”, mely a dél-dél együttműködésekre fókuszál</p>
Indonézia	<p>Az 1980-as évek autoriter kormányzása után, mikor a CSO-k szigorú ellenőrzés alatt voltak, a jogi környezet nyitottabb és fejlettebb lett, azonban továbbra is változó és inkonzisztens</p>	<p>A CSO-k átfogó jogi szabályozása változatlan maradt, annak ellenére, hogy 2017-ben elfogadták a sokat vitatott 17. sz. törvényt: Joko Widodo elnök aláírt egy rendkívüli rendelkezést, mely felhatalmazza a kormányzati hatalmat, hogy bírósági eljárás nélkül osszlasson fel társadalmi szervezeteket, amennyiben azok veszélyeztetik az ország egységét</p>	<p>A nemzetközi CSO-k-nak az indonéz kormánnyal aláírt szerződéssel kell rendelkezniük, egyebekben ugyanazok a szabályok és előírások vonatkoznak rájuk, mint a hazai CSO-kra, emellett tilos információgyűjtési és politikai tevékenységet, ill. az indonéz társadalomra alapozott forrásteremtést folytatniuk és kormányzati forrásokat használniuk</p>	<p>Egyetlen, de többnyire szűkülő a hazai és a nemzetközi szervezetek számára egyaránt</p>	<p>Mivel a jelenlegi helyzet a kormányzat kénye-kedvének szolgálatja ki a CSO-kat, széleskörű párbeszédre van szükség; a radikális ideológiai mozgalmak miatt erős ellenállás van a civil társadalmi tér bővítésével szemben</p>

Ország	A CIVIL TÁRSADALOM STÁTUSZA			Mozgásirány	Aktuális témák, reformigények, reform-forgatókönyvek és lehetséges politikai modellek
	Általános jellemzők	Fő hazai témák és fejlemények	Fő nemzetközi témák és fejlemények	A civil társadalmi teret érintő következmények	
Olaszország	Fejlett és kiérlelt kapcsolatok az állam és a CSO-szektor között; a megszorító intézkedések elbizonytalanító hatásai, valamint a CSO-k közforrásoktól való erős függése	Továbbra is bonyolult a szabályozási környezet és nagyok a bürokratikus terhek; ugyanakkor néhány új törvény több lehetőséget ad egyes CSO-k számára, pl.: a társadalmi vállalkozásokról szóló 155/2006 sz. törvényerejű rendelet, a CSO start-up-ok tőkepiachoz való hozzáféréseiről szóló 221/2012 sz. törvény vagy a közérdeket szolgáló vállalatokról (benefit companies) szóló 208/2015 sz. törvény	Általánosan kedvező feltételek a nemzetközi CSO-tevékenységek számára, s bizonyos aggodalmak a terrorizmus- és korrupció-ellenes törvénykezés hatásait illetően	Nemzetközi szinten stabil, hazai szinten enyhén bővül	A társadalmi és politikai élet megújítása érdekében újra kell értékelni a kormányzat-CSO kapcsolatokat; a CSO-kat a szolgáltatásnyújtó szerep helyett inkább innovációs szerepekbe kell helyezni; hatékonyabb megvalósítás
Japán	Az elmúlt évtizedekben a teljes CSO-szektor fokozatos növekedése, ami az erőteljes szabályozást és kiterjedt kontrollt jelentő etatiszta modellektől való elmozdulás következménye	A szabályozási környezet tovább-töredezése; az átfogó modell hiányából fakadó hibridizáció; a társadalmi vállalkozások gyors növekedése	Összességében kedvezőbb körülmények a nemzetközi CSO-tevékenységek számára, bizonyos aggodalmak a terrorista- és korrupcióellenes jogalkotás kapcsán; CSO-k mediátor szerepe az észak-ázsiai államok közötti feszültségek oldásában	Hazai és nemzetközi szinten egyaránt bővülő	Sok reformtörekvés van folyamatban, azonban kaotikusan és apró lépésekben, a CSO-k társadalomban betöltött szerepének átfogó koncepciója hiányában; a hivatalos fejlesztési támogatások (ODA) csökkenése ellenére a japán CSO-k még aktívabbak külföldön

Ország	A CIVIL TÁRSADALOM STÁTUSZA			Mozgásirány	Aktuális témák, reformigények, reform-forgatókönyvek és lehetséges politikai modellek
	Általános jellemzők	Fő hazai témák és fejlemények	Fő nemzetközi témák és fejlemények	A civil társadalmi teret érintő következmények	
Mexikó	<p>A jogi kereteket általában a CSO-k számára megfelelőnek tartják, különösen a CSO-k tevékenységeinek támogatásáról szóló 2004. évi szövetségi törvényt; a gyakorlatban bonyolult és ellentmondásos a környezet; erősödő aggodalmak a jogszabályok érvényesülésének erőzítője miatt; az aktivisták ellen a nemzetbiztonság nevében elkövetett bűncselekmények és erőszak növekedése</p>	<p>Továbbra is élnek a CSO-k működését és pénzügyi fenntarthatóságát akadályozó tényezők; számos reformot és új törvényt hoztak a CSO-k jogbiztonságának növelése és az adókedvezményre jogosító CSO-tevékenységek körének bővítésére; más törvények és előírások a beszámolási kötelezettségeket növelik (a pénzmosás elleni törvény vagy az átláthatóságról és a nyilvános információkhoz való hozzáférésről szóló törvény)</p>	<p>Összességében kedvező feltételek a nemzetközi CSO-tevékenységek számára, bizonyos aggodalmak a terrorizmus-, drog- és korrupció-ellenes jogalkotás hatásainak tekintetében; kevés külföldön működő mexikói CSO</p>	<p>Stabil, de ellentmondásos, elmozdulásokkal a bővülés, illetve szűkülés irányába</p>	<p>A törvények és előírások, illetve a gyakorlat közti hiátus megszüntetésének igénye; az állami és szövetségi törvénykezés harmonizációjára, valamint a CSO-k adóügyi kezelésének fejlesztésére vonatkozó igények</p>
Orosz-ország	<p>A CSO-kat általában korlátozó környezet; a regisztrált hazai és nemzetközi CSO-k számának csökkenése; a CSO-szerepek tisztázatlansága</p>	<p>Bonyolult regisztrációs és beszámolási követelmények; kedvezőtlen adózási feltételek; némi állami-CSO-együttműködés a szolgáltatásnyújtás terén</p>	<p>A 129-FZ szövetségi törvény szerint a külföldi CSO-kat nemkívánatosnak lehet minősíteni, amennyiben veszélyeztetik az alkotmányos rendet, a nemzetvédelmet vagy az állambiztonságot; pénzügyi tevékenységek korlátozása</p>	<p>Szűkül, és alapvetően csak mint szolgáltatókat és az állam meghosszabbított karját fogadják el</p>	<p>Az állam-CSO-kapcsolatok jelentős felülvizsgálatára van szükség egy megengedőbb környezet kialakítása érdekében legalább a szolgáltatásnyújtás területén a párhuzamos szabályozások csökkentésére, különös tekintettel a lokális szintre</p>

Ország	A CIVIL TÁRSADALOM STÁTUSZA			Mozgásirány	Aktuális témák, reformigények, reform-forgatókönyvek és lehetséges politikai modellek
	Általános jellemzők	Fő hazai témák és fejlemények	Fő nemzetközi témák és fejlemények	A civil társadalmi teret érintő következmények	
Szaúd-Arábia	A CSO-k igazán helyiek, a finanszírozás, a programok és a tevékenységek tekintetében, nincs nemzetközi finanszírozás és a nemzetközi munka is nagyon korlátozott; növekvő szerep a szolgáltatásnyújtásban	Az előrelépések (2015. évi törvény a CSO-król) ellenére továbbra is párhuzamosan működő hivatalok látják el a CSO-k létrehozásával és monitorozásával kapcsolatos feladatokat; ernyőszervezetek hiánya; erősen individualizált terület	Nemzetközi szervezetek nem nyithatnak szaúdi kirendeltséget vagy nyújthatnak pénzügyi támogatást helyi CSO-k számára; 9/11 után szigorú pénzügyi megszorításokat fogadtak el; a szaúdi CSO-k nem finanszírozhatnak külföldi projekteket, csak abban az esetben, ha van külföldi kirendeltségük, vagy be vannak ott jegyezve	Hazai szinten kaotikusan bővülő, nemzetközi szinten keveset változik	A civil elköteleződés élnékitése és a civil társadalom növekedése érdekében új stratégiára van szükség a politikai és társadalmi változások kontextusában
Dél-Afrika	A CSO-k létrehozásának és működtetésének jogi környezete általában véve megengedő; az apartheid után a CSO-k meghatározó szerepet játszottak a megbékélési folyamatban, a részvétel növekedésében, a szolgáltatásnyújtás terén, valamint a kormányzó ANC tevékenységének monitorozásában	A 2012. évi törvény a nonprofit szervezetekről tovább fejlesztette a CSO-k közeget, s létrehozta a Dél-Afrikai Nonprofit Szervezetek Felügyelő Hatóságát, mely pl. a regisztrációt és a közpénzek használatát monitorozza, biztosítja az elszámoltathatóságot; a gyors regisztrációt és a hatékony megvalósítás feladatát hordozó állami hivatalok kapacitásai továbbra is korlátozottak	Tekintettel a pénzmosás és a terrorista tevékenységek finanszírozásának veszélyeire, kötelező a külföldi CSO-k regisztrációja	Többé-kevésbé stabil	Proaktív politikai hozzáállás a CSO-khoz; a hazai és nemzetközi szervezetek kapcsolatainak felülvizsgálata igénye, különös tekintettel a nagy alapítványokra; a külföldi támogatások csökkenése pénzügyi nehézségek elé állítja az érdekvédő CSO-kat

Ország	A CIVIL TÁRSADALOM STÁTUSZA			Mozgásirány	Aktuális témák, reformigények, reform-forgatókönyvek és lehetséges politikai modellek
	Általános jellemzők	Fő hazai témák és fejlemények	Fő nemzetközi témák és fejlemények	A civil társadalmi teret érintő következmények	
Dél-Korea	A kormányzat és a CSO-k közti támogató kapcsolatok két évtized után kedvezőtlenebb politikai attitűdök érvényesülnek; továbbra is bizonytalan a CSO-k koreai társadalomban betöltött szerepe	A CSO-knak kormányzati engedélyre van szükségük új tevékenység indításához; a személyi jövedelemadóról szóló törvény változásai csökkentették az adományokat; az elégtelen szolgáltatások miatt az új átláthatósági törvény nagyobb terhet jelent; a forrásteremtési tevékenységeket korlátozzák és szigorúan szabályozzák	Kevés koreai nemzetközi szervezet létezik; a nemzetközi CSO-kra ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a hazai szervezetekre, azonban szigorúan ellenőrzik forrásteremtési és adományozási tevékenységeiket	Hazai és nemzetközi téren is enyhén szűkül	Jogi reformok szándéka két különböző, részben egymásnak ellentmondó törvényjavaslattal: az egyik kormánybizottság létrehozását teszi lehetővé, melynek a CSO-k felett volna hatásköre a regisztrációs folyamat és a szélesebb CSO-autonómia és rugalmasabb mozgáster szabályozása érdekében; a másik javaslat a visszaélések megelőzésére, a pénzügyi felügyelet erősítésére fókuszál
Törökország	2013 óta erősödő autoriter rezsim a központi kormányzat hatalmának konszolidációjával és az alapvető jogok és szabadságok viszszaerősítésével, a nemzetbiztonságra, az egységre és a közrendre való hivatkozás mellett	Szervezetek bezárása, aktivisták letartóztatása; a pénzmosás és a terrorizmus elleni törvényalkotás; a működő CSO-k erőteljesebb kontrollja, beleértve a weboldalaik és közösségi-média-felületeik blokkolását; néhány CSO képes volt alkalmazkodni és új utakat találni az elnyomás alatti működéshez	Határon átnyúló együttműködések élénkítése a menekültválság miatt; a nemzetközi CSO-k egyre több korlátozással találkoznak; változások a donorszervezetek prioritásaiban a politikai ellenlépések elkerülése érdekében; új szövetségek CSO-k és donorszervezetek között a flexibilitás érdekében, határokon átnyúló tevékenységek támogatására a kormány kikerülésével	Dramai szűkülés az utóbbi években	A szolgáltatásnyújtás mellett milyen más szerepet játszhatnak a CSO-k egy autoriter rezsimben? A régió jövőben is fennmaradó politikai instabilitása teret nyithat a CSO-k számára külföldi entitásokkal való szorosabb kapcsolatok kiépítéséhez



Ország	A CIVIL TÁRSADALOM STÁTUSZA			Mozgásirány	Aktuális témák, reformigények, reform-forgatókönyvek és lehetséges politikai modellek
	Általános jellemzők	Fő hazai témák és fejlemények	Fő nemzetközi témák és fejlemények	A civil társadalmi teret érintő következmények	
Egyesült Királyság	Stabil demokrácia, élénk hazai és nemzetközi CSO-szektorral; aktív kormányzati és szektorális reformtevékenység	Jogi intézkedések, melyek potenciálisan korlátozzák a hazai érdekvédő munkát (pl. a 2014. évi lobbizás-törvény vagy a terrorizmus-ellenes intézkedések); az új közigazgatási intézkedések terheit rótták a szolgáltató CSO; a CSO-kba vetett bizalom és legitimitásuk eróziója az agresszív forrásteremtés, inkompetencia és a magas ügyvezetői fizetések miatt; a társadalmi érték-törvény és új jogi formák, pl. a közösségi érdekű vállalat, bevezetése; a kormány támogatja a finanszírozás új formáit, ld. pl. szociális beruházási stratégia	Általánosan kedvező feltételek a nemzetközi CSO-tevékenységek számára, bizonyos aggodalmak a terrorista- és korrupció-ellenes intézkedések miatt; elvárások, hogy a UK és más nyugati országok kiemelkedő színvonalú szakpolitikát és gyakorlatot célozzanak meg a CSO-kkal való együttműködés terén	Többé-kevésbé stabil, az erózió és a bővülés bizonyos jeleivel	Az érdekvédelmet és kampányokat elbizonytalanító vagy korlátozó jogszabályok és szerződési feltételek megszüntetésének igénye. Az új közigazgatási szemléletmód CSO-k identitását és autonómiáját befolyásoló hatásainak javítására vonatkozó igény; a kölcsönös felelősségek megértésének és az állam, illetve a CSO-k tiszteletének igénye; a Brexit hatásai továbbra sem világosak, és bizonytalanságot szülnek (pl. az EU-pénzek elvesztése)

Ország	A CIVIL TÁRSADALOM STÁTUSZA			Mozgásirány	Aktuális témák, reformigények, reform-forgatókönyvek és lehetséges politikai modellek
	Általános jellemzők	Fő hazai témák és fejlemények	Fő nemzetközi témák és fejlemények	A civil társadalmi teret érintő következmények	
Egyesült Államok	Élénk és magasan fejlett civil társadalom egy veszélyeztetett demokráciában, mely sok kihívással áll szemben, ugyanakkor a megújulás lehetősége is adott	Az érdekpoltizálásba való erőteljesebb bevonódás miatti átpoltizálódás csökkenti a CSO-k függetlenségét (Citizens United vs. Szövetségi Választási Bizottság (2010), Speechnow.org v. FEC (2010)); az adómentes szervezetek esetében az adóhatóság nem érvényesíti kellőképpen az adótörvényeket; a 2017-es adóreform az adományok csökkentéséhez vezet; veszélyben van a gyülekezési jog: 2016 óta 28 államban és szövetségi szinten hozott több, mint 50 jogszabály korlátozza a gyülekezés és a tiltakozás szabadságát	Általában támogató környezet a külföldi székhelyű és az USA-ban működő nonprofit szervezetek számára; a külföldi szervezetek regisztrációjáról szóló törvény szigorúbb végrehajtása; szankciók: egyes esetekben a CSO-knak az Idegen Vagyont Ellenőrző Hivataltól kell engedélyt kérniük bizonyos országokban való működéshez; a pénzügyi intézményekhez való hozzáférés: a bankok a pénzmosásról, a terrorizmus finanszírozásáról szóló törvények, valamint a szankciók szigorúbb végrehajtása miatt visszavonulnak; Pénzügyi Akciócsoport (törölték a nonprofit szervezeteket a terrorista veszélynek leginkább kitettek listájáról); bármilyen USA-támogatás elnyerése érdekében a nemzetközi CSO-knak bizonyítaniuk kell, hogy az abortusz semmilyen formáját nem támogatják, és nem hajtják végre, és ezt a végső kedvezményezettek vonatkozásában is biztosítaniuk kell	Hazai szinten fokozatos erózió, nemzetközi szinten szűkülés	Az USA jelenlegi kormánya az állam-CSO-kapcsolatok korábban megfogalmazott céljainak szinte mindegyikét elutasítja; a kampányfinanszírozás és a CSO-szerepek szigorú elkülönítésének igénye; az üzleti szempontok érvényesülésének irányába vivő nyomás folytatódása az oktatás, az egészségügy és a szociális szolgáltatások terén; a CSO-k USA társadalmában betöltött szerepe jelentős újragondolásának igénye; az USA-székhelyű nemzetközi CSO-k átpoltizálódása a megváltozott geopolitika kontextusában

CSO = civil society organization

ICSO = international civil society organization

## Adatforrások

VDem Project (Version 8): <https://www.v-dem.net/en/data/data-version-8/>

Variables: v2cseeorgs (CSO entry and exit)v2csptrcpt (CSO participation) v2csreprss (CSO repression)

## Megkérdezett civil társadalmi szakértők

**Ileri Ablanedo Terrazas**, Independent Consultant; **Edith Archambault**, University of Paris 1 Pantheon-Sorbonne (emeritus); **Jo Barraket**, Centre for Social Impact Swinburne; **Terrance S. Carter**, Carters Professional Corporation; **Noshir Dadrawala**, Centre for Advancement of Philanthropy; **Masayuki Deguchi**, Graduate University for Advanced Studies (SOKENDAI); **Philippe-Henri Dutheil**, Ernst & Young; **Peter Elson**, University of Victoria; **William Gumede**, Wits School of Governance; **David Hammack**, Case Western Reserve University; **Jeremy Kendall**, University of Kent; **Moritz Koch**, Heidelberg University; **Leilah Landim**, Federal University of Rio de Janeiro; **Liu Qiu Shi**, Tsinghua University; **Mauro Magatti**, Università Cattolica del S. Cuore; **Natasha Matic**, King Khalid Foundation; **Myles McGregor-Lowndes**, Queensland University of Technology (emeritus); **Irina Mersiyanova**, National Research University Higher School of Economics; **Alejandro Natal**, Universidad Autónoma Metropolitana; **Lerma Eryanto Nugroho**, Indonesian Centre for Law and Policy Studies; **Tae-Kyu Park**, Yonsei University (emeritus); **Enrique Peruzzotti**, Universidad Torcuato Di Tella.

## Irodalom

- AbouAssi, Khaldoun–Bies, Angela (2018): Relationships and resources: then isomorphism of nonprofit organizations' (NPO) selfregulation. *Public Management Review*, 20., 11., 1581–1601. <https://doi.org/10.1080/14719037.2017.1400583>
- Abramson, Alan J.–Billings, Kara C. (in preparation): Hybrid organizations. In: Anheier Helmut K.–Toepler, Stefan (Eds.): *Routledge companion to nonprofit management*, London: Routledge.
- Abramson, Alan J.–Soskis, Benjamin–Toepler, Stefan (2014): Public-philanthropic partnerships: A review of recent trends. *The Foundation Review*, 6., 2., <https://doi.org/10.9707/1944-5660.1201>
- Albertson, Kevin–Fox, Chris–O'Leary, Chris–Painter, Gary (2018): *Payment by results and social impact bonds: Outcome-based payment systems in the UK and US*. Policy Press.
- Anheier, Helmut K. (2014): *Nonprofit organizations: Theory, management, policy*. Taylor & Francis Ltd.
- Anheier, Helmut K. (2017): Civil society challenged: Towards an enabling policy environment. *Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal*, 11., 2017/29., 1–19. <http://dx.doi.org/10.5018/economics-ejournal.ja.2017/29>
- Anheier, Helmut K.–Hammack, David C. (2010): *American foundations: Roles and contributions*. Brookings Institution Press.
- Anheier, Helmut K.–Krlev, Gorgi–Mildenberger, Georg–Behrendt, Christina (2017): *Directions for policy makers – How to support and engage in social innovation*. ITSSOIN Policy Brief, Brussels: European Commission, DG Research. [http://itssoin.eu/site/wp-content/uploads/2017/05/ITSSOIN\\_D8\\_4\\_Directions\\_for\\_Policy\\_makers.pdf](http://itssoin.eu/site/wp-content/uploads/2017/05/ITSSOIN_D8_4_Directions_for_Policy_makers.pdf)

- Anheier, Helmut K.–Leat, Diana (2017): *Performance measurement in Philanthropic foundations: The ambiguity of success and failure*. Oxford: Routledge.
- Benevolenski, Vladimir B.–Toepler, Stefan (2017): Modernising social service delivery in Russia: Evolving government support for non-profit organisations. *Development in Practice*, 27., 1., 64–76. <https://doi.org/10.1080/09614524.2017.1259392>
- Boris, Elizabeth T.–Steuerle, C. Eugene (2006): *Nonprofits & government: Collaboration & conflict*. The Urban Insite.
- Branden, Taco (in preparation): Co-production. In: Anheier, Helmut K.–Toepler, Stefan (Eds.): *The Routledge companion to nonprofit management*. London: Routledge.
- Brechenmacher, Saskia–Carothers, Thomas (2018): Examining civil society legitimacy. *Carnegie Endowment for International Peace*, May 8. <https://carnegieendowment.org/2018/05/02/examining-civil-society-legitimacy-pub-76211>
- Brewer, Cassidy V. (2016): The ongoing evolution in social enterprise legal forms. In: Young, Dennis R.–Searing, Elizabeth A. M.–Brewer, Cassidy V. (Eds.): *The social enterprise zoo: A guide for perplexed scholars, entrepreneurs, philanthropists, leaders, investors, and policymakers*. 33–64. Edward Elgar Pub.
- Brinkerhoff, Derick W.–Wetterberg, Anna (2016): Gauging the effects of social accountability on services, governance, and citizen empowerment. *Public Administration Review*, 76., 2., 274–286. <https://doi.org/10.1111/puar.12399>
- Carothers, Thomas–Brechenmacher, Saskia (2014): Closing space: Democracy and human rights support under fire. *Carnegie Endowment for International Peace*, [https://carnegieendowment.org/files/Brief-Carothers-Closing\\_Space.pdf](https://carnegieendowment.org/files/Brief-Carothers-Closing_Space.pdf)
- Civicus (2018): *State of civil society report 2018*. Available at: <https://www.civicus.org/index.php/state-of-civil-society-report-2018>
- Coppedge, Michael–Gerring, John–Knutsen, Carl Henrik–Lindberg, Staffan I.–Skaaning, Svend-Erik–Teorell, Jan–Altman, David–Bernhard, Michael–Fish, Steven M.–Cornell, Agnes–Dahlum, Sirianne–Gjerløw, Haakon–Glynn, Adam–Hicken, Allen–Krusell, Joshua–Lührmann, Anna–Marquardt, Kyle L.–McMann, Kelly–Mechkova, Valeriya–Medzihorsky, Juraj–Olin, Moa–Paxton, Pamela–Pemstein, Daniel–Pernes, Josefine–von Römer, Johannes–Seim, Brigitte–Sigman, Rachel–Staton, Jeffrey–Stepanova, Natalia–Sundström, Aksel–Tzelgov, Eitan–Wang, Yi-ting–Wig, Tore–Wilson, Steven–Ziblatt, Daniel (2018): “V-Dem [Country-Year/Country-Date] Dataset v8”. Varieties of Democracy (V-Dem) Project. <https://doi.org/10.23696/vdemcy18>
- Christensen, Darin–Weinstein, Jeremy. M. (2013): Defunding dissent: Restrictions on aid to NGOs. *Journal of Democracy*, 24., 2., 77–91. <https://doi.org/10.1353/jod.2013.0026>
- Crutchfield, Leslie R.–Grant, Heather McLoad (2007): *Forces for good: The six practices of high-impact nonprofits*. Jossey-Bass.
- Daigle, D.–Toepler, S.–Smock, S. (2016): *Financial Access for Charities Survey 2016: Data Report to the Charity and Security Network Version 1.1*. Arlington, VA: George Mason University. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.15604.60806>
- Della Porta, Donatella–Felicetti, Andrea (2017): Democratic innovations and social movements. In: Hertie School of Governance (Ed.): *The governance report*. 2017., 127–142. Oxford: Oxford University Press.
- Dupuy, Kendra–Ron, James–Prakash, Aseem (2016): Hands off my regime! Governments’ restrictions on foreign aid to nongovernmental organizations in poor and middle-income countries. *World Development*, 84., 299–311. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.02.001>
- Ebrahim, Alnoor–Weisband, Edward (2007): *Global accountabilities: Participation, pluralism, and public ethics*. Cambridge University Press, <https://doi.org/10.1017/CBO9780511490903>

- Eikenberry, Angela. M.–Kluver, Jodie Drapal (2004): The marketization of the nonprofit sector: Civil society at risk? *Public Administration Review*, 64., 2., 132–140. [https://www.jstor.org/stable/3542607?seq=1#metadata\\_info\\_tab\\_contents](https://www.jstor.org/stable/3542607?seq=1#metadata_info_tab_contents)
- Fox, Jonathan A. (2015): Social accountability: What does the evidence really say? *World Development*, 72., 346–361. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2015.03.11>
- Gellner, Ernest (1994): *Conditions of liberty: Civil society and its rivals*. London: Hamish Hamilton.
- Gugerty, Mary K.–Prakash, Aseem (2010): *Voluntary regulation of NGOs and nonprofits: An accountability club framework*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Human Security Collective & European Center for Not-for-Profit Law (2018): *At the Intersection of Security and Regulation: Understanding the Drivers of 'De-Risking' and the Impact on Civil Society Organizations*. <http://www.hscollective.org/wp-content/uploads/2018/04/Understand-the-Drivers-of-De-risking-and-the-Impact-on-Civil-Society-Organizations.pdf>
- ICNL (2018): Civic freedom resources. International Center for Nonprofit Law. Available at: <http://www.icnl.org/research/resources/index.html>
- Keane, John (1998): *Civil society: old images, new visions*. Stanford: Stanford University Press.
- Kramer, Ralph M. (1981): *Voluntary agencies in the welfare state*. University of California Press.
- Leat, Diana (2016): *Philanthropic foundations, public good and public policy*. Springer.
- Phillips, Susan–Smith, Steven Rathgeb (2011): *Governance and regulation in the third sector: International perspectives*. London: Routledge.
- Prewitt, Kenneth (2006): American foundations: what justifies their unique privileges and powers. In: Prewitt, Kenneth–Dogan, Mattei–Heydemann, Steven–Toepler, Stefan (Eds.): *Legitimacy of Philanthropic foundations: United States and European perspectives*. Russell Sage Foundation, 27–48.
- Putnam, Robert D. (2001): *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Rutzen, Douglas (2015): Civil Society under Assault. *Journal of Democracy*, 26., 4., 28–39. <https://doi.org/10.1353/jod.2015.0071>
- Sabeti, Heerad (2011): The for-benefit enterprise. *Harvard Business Review*, 89., 98–104. <https://hbr.org/2011/11/the-for-benefit-enterprise>
- Salamon, Lester M. (1995): *Partners in public service*. New Jersey: Johns Hopkins University Press.
- Salamon Lester M.–Benevolenski Vladimir–Jakobson Lev I. (2015): Penetrating the Dual Realities of Government-Non-profit Relations in Russia. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 26., 6., 2178–2214 <https://doi.org/10.1007/s11266-015-9652-5>
- Salamon, Lester M.–Sokolowski, S. Wojciech (2016): Beyond nonprofits: Re-conceptualizing the third sector. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 27., 4., 1515–1545. <https://doi.org/10.1007/s11266-016-9726-z>
- Salamon, Lester M.–Toepler, Stefan (2015): Government–nonprofit cooperation: Anomaly or necessity? *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 26., 6., 2155–2177. <https://doi.org/10.1007/s11266-015-9651-6>
- Sidel, Mark (2006): The third sector, human security, and anti-terrorism: The United States and beyond. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 17., 3., 199–210. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-006-9017-1>
- Sidel, Mark (2018): Managing the Foreign: The Drive to Securitize Foreign Nonprofit and Foundation Management in China. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 1–14. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-018-9988-8>

- Steinberg, Richard (2006): Economic theories of nonprofit organizations. In: Powell, Walter W.–Steinberg, Richard (Eds.): *The nonprofit sector: A research handbook*. Boston: Yale University Press, 117–139.
- Toepler, Stefan (2004a): Ending pay-out as we know it: A conceptual and comparative perspective on the pay-out requirement for foundations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 33., 4., 729–738. <https://doi.org/10.1177%2F0899764004269318>
- Toepler, Stefan (2004b): Conceptualizing nonprofit commercialism: A case study. *Public Administration and Management: An Interactive Journal*, 9., 4., 240–253. <https://spaef.org/article/186Concep-tualizing-Nonprofit-Commercialism-A-Case-Study>
- Toepler, Stefan (2018): Public philanthropic partnerships: The changing nature of government/foundation relationships in the US. *International Journal of Public Administration*, 41., 8., 657–669. <https://doi.org/10.1080/01900692.20171295462>
- United Nations (2004): We the peoples: Civil society, the United Nations and global governance. Available at: <https://www.globalpolicy.org/images/pdfs/0611report.pdf>
- USAID (2017): The 2016 CSO sustainability index for central and eastern Europe and Eurasia. U.S. Agency for International Development. [https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/CSOSI\\_Report\\_7-28-17.pdf](https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/CSOSI_Report_7-28-17.pdf)
- Verschuere, Bram–Brandsen, Taco–Pestoff, Victor (2012): Co-production: The state of the art in research and the future agenda. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 23., 4., 1083–1101. <https://doi.org/10.1007/s11266-012-9307-8>
- Weisbrod, Burton A. (1988): *The nonprofit economy*. Boston: Harvard University Press.
- Weisbrod, Burton A. (1998): *To profit or not to profit: The commercial transformation of the nonprofit sector*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Young, Dennis R. (2000): Alternative models of government-nonprofit sector relations: Theoretical and international perspectives. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 29., 1., 149–172. <https://doi.org/10.1177/0899764000291009>
- Young, Dennis R.–Searing, Elizabeth A. M.–Brewer, Cassady V. (2016): *The social enterprise zoo: A guide for perplexed scholars, entrepreneurs, philanthropists, leaders, investors and policymakers*. Edward Elgar Publishing.
- Zhang, Yuanfeng (2015): Dependent interdependence: The complicated dance of government–nonprofit relations in China. *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 6., 2395–2423. <https://doi.org/10.1007/s11266-015-9645-4>

## Jegyzetek

\*A tanulmány eredeti megjelenése: Helmut K. Anheier–Markus Lang–Stefan Toepler (2019): Civil society in times of change: shrinking, changing and expanding spaces and the need for new regulatory approaches. *Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal*, 13., 8., 1–27. <http://dx.doi.org/10.5018/economics-ejournal.ja.2019-8>

<sup>1</sup> Ennek legismertebb példái az Obama-adminisztráció által létrehozott Társadalmi Innovációs Alap és a szövetségi kormány, valamint filantróp szervezetek között megvalósult más magas szintű partnerségek voltak, melyek célja társadalmi innovációk CSO-k segítségével történő azonosítása volt (Toepler 2018).

<sup>2</sup> Ennek egyik prominens esete a Pénzügyi Tranzakciók Munkacsoportnak (Financial Transactions Task Force) a nemzetközi pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megfékezésére tett

erőfeszítései, melyek hatékonyan akadályozzák, sőt, akár el is vágják az NGO-k banki és egyéb pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférését, és sok fejlett demokráciában a CSO-tér szűkülésének egyik fő okaként tartják számon (Human Security Collective & European Center for Not-for-Profit Law, 2018). Az USA-beli karitatív nonprofit szervezetek pénzügyi hozzáféréssel kapcsolatos problémáinak mélységét empirikus módon dokumentálta a 2016. évi Schar School-felmérés (Daigle et al. 2016). Emellett Sidel (2006) bemutatja a 9/11 utáni biztonsági és terrorizmus-ellenes politika hatásait, valamint a kínai NGO-politika legújabb intézkedéseit, melyek értékpapír-kibocsátással helyettesítették a hitelnújtást (Sidel 2018).

<sup>3</sup> Alacsony profitú korlátolt felelősségű társaság az USA-ban (A ford.).

<sup>4</sup> A profittermelés mellett társadalmi hasznosságot is felmutató for-profit vállalkozás (A ford.).



Fotó/Halász Iván